

ԲԵՐԱԿՐՈՆԵՂԱՄԱՅԻՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆԵՐ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵՆԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ կաթողիկոսին՝ ի խորոց արժի Գահակալության առաջին արեղարձի առթիվ

Վեհափառ՝ զքեզ

Հազարամյակների պատմություն ունեցող հայ ժողովրդի կենսագրության մեջ 301 թվականի արժեքը ոչ միայն ամենաարարչորոշը եղավ, այլև ամենահեղինակալի, հոգևորի ու մարտիրոսի, բարոյականի ու կամքի առումներով: Այդ ամենում, քրիստոնեության վեհ ու առաջադիմական գաղափարախոսությանը գոյություն ունեցող, մեծ ու անգնահատելի է եղել Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հայրերի, առաջնորդների և նրա հետևորդների իմաստուն հայրապետների անձնական ավանդը: Նրանց ձևով, քաղաքականապես հասուն կարողություն ու կենսական շնորհիվ էր, որ պետականությունը կորցրած ժողովուրդը

այլ, ցավոք, նաև ազգային-քաղաքական, սոցիալական ու քաղաքական խնդիրների լուծման ուղիորդում:

Ճանաչելով Ձեզ, իմանալով Ձեր կարողությունը՝ համոզված եմ, որ աստվածաբան է ազգականապես Ձեր առաքելության մեջ չի կարող լինել դժվարություն, չի կարող լինել որևէ խոչընդոտ կամ արգելք, որ չկարողանա քաղաքականապես իրեն իրեն հարկադրել: Ուրեք կա, այնքան չկա հոգևորություն, եթե նույնիսկ գոյություն ունի կիրքը: Հավատում եմ, որ Ձեր գահակալության տարիներին մեր եկեղեցու և ազգի հոգևոր ու մշակութային կյանքը կոր գարթոնք կապի:

Ուստի այդպիսով եմ, որ Աստված Ձեզ այնքան արողջություն, առավել իմաստություն, հեռավորություն, եռանդ ու համբերություն շնորհի, որ կարողանաք իրագործել Ձեր ծրագրերը:

ներև ու ձեռնարկումները:

Այդպիսով եմ, որ Տիրուհի Ազր մշտապես հովանի լինի Ձեզ, եւ Ձեր առաքելությանը՝ Միածնաէջ մեր Մայր տաճարի լույսը հավերժապետ ընթացք ունենա, եւ նրա խնդիրները շուտով դառնա համայն հայության հոգևոր ու մարտիրոսական կենսական խնդիրներ:

Հայաստանյայց Առաքելական
Սուրբ Եկեղեցու
Քրիստոնեական դաստիարակության եւ
բարոյության կենտրոն

կարողացավ պահպանել ոչ միայն իր ֆիզիկական գոյությունը, այլև հեղինակությունը, քաղաքական փողոցը՝ բազում հոգևոր, գիտական ու մշակութային ձեռքբերումների հետ: ձեռնարկելով նաև ազգային պատկանելության հաստատում ու ինքնավար պետականություն:

Այսօր թեպետ պետություն ու պետականություն ունենք, սակայն ոչ պակաս, քան անցյալ դարերում, մեր ժողովուրդը կենդանի հոգևոր ու պետական շնորհիվ էր, որ պետականությունը կորցրած ժողովուրդը

ՄԱՍԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ կաթողիկոսի ուղերձը հոկտեմբերի 27-ի ողբերգական իրադարձությունների արեղիցի առթիվ

Սիրելի ժողովուրդ հայոց:
Լրացավ մեկ ամիս իրադարձությունների, որոնք 1999 թ. հոկտեմբերի 27-ին ցնցեցին եւ վճռով համայնքին համագլխի հասարակական մեր կյանքը: Այսօր յուրաքանչյուր հայրորդի իր հոգու խորում մեկ անգամ եւս դասադասում եւ մեծում եւ այն անմարդկային բռնությունը, որ արժեքավոր մեր ժողովրդի ուր զավակների՝ ղեկավար-ազատական բարձրաստիճան գործիչների կյանք եւ վստահեց հայրենի մեր ղեկավար կայունությունը: Ոգեկոչելով ու հարգելով իրենց հաջորդ Հայաստանի Հանրապետության ղեկավար ղեկավարների, որոնց նվիրական երազն էր տեսնել մեր Հայրենիքի գործունեությունը՝ մեր ժողովուրդն այսօր հաստատում է օրինադարձ հասարակություն կերտելու իր կամքը եւ հավաստում հայրենի անկախ ղեկավար լուսավոր գաղափարի հանդեպ իր վստահությունը:

Հանուն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսության՝ Մենք մեկ անգամ եւս Մեր անկեղծ ցավակցությունն ենք բերում ղեկավար ղեկավար գործիչների՝ Ամենայն Հայաստանի Հանրապետության, վարչապետ Վազգեն Սարգսյանի, Յուրի Բախալյանի, Ռուբեն Սիրոյանի, Հենրիկ Արախանյանի, Արմենակ Արմենակյանի, Սիրայել Զորանյանի, Լեոնարդ Պետրոսյանի հարազատներին եւ աղոթք բարձրացնում առ Աստված, որ երանգվեն իր բարձունքներում խաղաղություն եւ լույս դարձնեն նրանց հոգիներին: Թող Ամենակարող Տերը գորակից լինի մեզ բոլորիս առ Հայրենիքն ունեցած մեր դարձի մեջ, որովհետք մեր բոլորի համաձայն ջանքերով, անկեղծ նվիրումով ու անխաղախ սիրով իրական դառնա ղեկավարների լուսեղեն երազը բարեկեն վաղվա օրը մեր Հայրենիքի:

Խուճկ եւ խոնարհում, երկնային օրհնություն հայոց երջանկահեացական ղեկավար գործիչների շնորհներին, անբաժան ղեկավար երանգ հիշատակներ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԿԱԹՈՒԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

◆◆◆

Կիրակի հոկտեմբերի 29-ին, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում հավաքված ղեկավարների ունեցած հոգեհանգստյան արարությունը ի հիշատակ հոկտեմբերի 27-ի ռազմագործության զոհերին:

«Երանի նրանց, ովքեր բողոքում են արժանի գործեր» ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԿԱԹՈՒԿՈՍ

Հոկտեմբերի 23-ին Վեհափառ Հայրապետ Սրբազան Գևորգ Վազգեն Սարգսյանի հիշատակին նվիրված «Ոգու փորձություն» գրքի շնորհանդեսին եւ իր շնորհակալությունը, գնահատականն ու օրհնությունը՝ զվեց գրքի հրատարակությունը նախաձեռնած ՀՀ Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանին, գրքի հովանավոր Տիար Հրայր Հովհաննիսյանին ու մյուս հրատարակիչներին:

«Արդարեւ, ժամանակների անհրաժեշտությամբ են ծնունդ առնում հեռուները, եւ իրենց կերտում իրենց ժամանակը: Եվ երանի նրանց, ովքեր բողոքում են արժանի գործեր, որովհետք հեռուները շնորհակալ են դարձնում, ու երանի նաեւ նրանց, ովքեր գնահատել գիտեն այդ գործերը եւ իրենց հիշատակում մեջ, իրենց հոգում ու արժանիքն են մատուցում արժանավորներին», - ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Ինչպես նաեւ Վեհափառ Հայրապետը, Վազգեն Սարգսյանի «Ոգու փորձությունը» երախտի խոսք է ուղղված բոլոր այն հայրորդներին, որոնց հեռուներում ծնող բերվեց հայոց անկախությունը, ու դրեցին ղեկավարության հիմքեր, ղեկավարվեց Արցախի ազատությունը:

Գրքի շնորհանդեսին ներկա էին ղեկավար բարձրաստիճան ղեկավարներ, ղեկավարներ, մշակութային գործիչներ:

ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԻՈՂԵՆՈՐ ԽՈՐՀՐ- ՈՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն
Հայոց կաթողիկոսի բարձր սնորհունությամբ
նշանակվել է Գերագույն հոգեւոր խորհրդի
նոր կազմը:

Ի դաժանեմ Չերազույն հոգեւոր խորհուրդը նախագահում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, խորհրդի ասեանադէսէնքն են երուսաղէմի հայոց դպարհարք ամենադաշիվ Բ. Թորգոս արք. Մանուկանը եւ Կոստանդնուպոլսի հայոց դպարհարք ամենադաշիվ Ս. Ստորոք արք. Սուքաֆյանը:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի կազմում
ընդգրկված են՝

1. Գերաճնորհ Տ. Զավեն աբ. Հինչեյնյան
2. Գերաճնորհ Տ. Վաչե աբ. Հովսեփյան
3. Գերաճնորհ Տ. Գյուռ աբ. Նազգալայան
4. Գերաճնորհ Տ. Աղան աբ. Պալիդոյան
5. Գերաճնորհ Տ. Մեսրոպ աբ. Գրիգորյան
6. Գերաճնորհ Տ. Պարգե աբ. Սահրոպյան
7. Գերաճնորհ Տ. Գիսակ աբ. Սուրադյան
8. Գերաճնորհ Տ. Ստանակ աբ. Պարսամյան
9. Գերաճնորհ Տ. Հովնան աբ. Տերտերյան
10. Գերաճնորհ Տ. Եզնիկ եպ. Պետրոսյան
11. Գերաճնորհ Տ. Սեդրոկ եպ. Հովլալյան
12. Գերաճնորհ Տ. Նավասարդ եպ. Կոդյան
13. Գերաճնորհ Տ. Փառեն եպ. Ավեսիյան
14. Ավաղեմիկոս Վաղոյիմի Բարխուդարյան
15. Պրոֆեսոր Ռաֆայել Պաղայան
16. Տիար Ազատ Բոգոյան
17. Տիար Էդուարդ Ժաֆյան

Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ՝ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը նոր կազմով իր անդրանիկ նիստը կգումարի նոյեմբերի 6-7-ը:

**Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի
սեղեկասվության համակարգ**

ከህጋዊ ቅጽ፡

«Զոր հրեիցն ծածկեալ զանթափէլի զգանձն. փափազմամբ թագուիւոյն փայտ կենաց յայտնեցաւ»:

Շարական

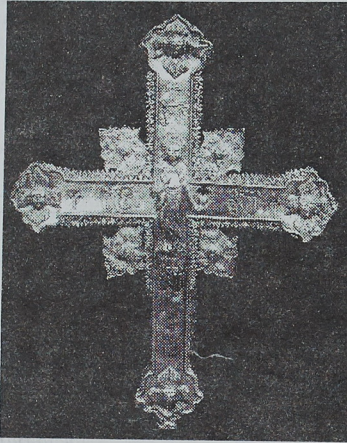
Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցին հոկտեմբերի 29-ին տոնեց խաչին նվիրված իր վերջին շորորդի տոնը՝ խաչի գյուտը: Այս տոնը հիշատակվում է սկսած շորորդի դարից. երբ Հեղինե բագուհու ջանքերով Երուսաղեմում գտնվում է Հիսուսի խաչապատը: Պահպանվել է մի շատ գեղեցիկ ավանդություն կապված խաչապաշարի գյուտի հետ:

313 բվականից հետո, երբ Միլանի հրդ-
պարտականը հոռոմեական կայսրության մեջ
քրիստոնեաներին արամոնություն տրվեց ա-
զատ կերպով դավանելու նոր կրոնը, երուսա-
ղեմը դարձավ ուխտավայր, և քրիստոնյանե-
րը տարբեր երկրներից ուխտի էին գալիս՝
սուրբ վայրերը տեսնելու:

326-ին Կոստանդնուսը կայսեր մայրը Հելենին թաղոհին, որը քրիստոնստեան կիսել էր, ուղիղն արգելել է Երուսաղեմ գտնելու Հիմարի խաչափայտը, ինչպես նաև սրբապատկեր կառուցելու, ինչը մրան տեսիլքով էր հայտնվել: Երուսաղեմ հասնելով՝ քարեկաշտ թաղոհին սկսում է խաչափայտը որոնումները: Այս առիթով իր շուրջն է հավաքում մոտ 5000 հրեաների եւ պապովորում գտնել իրենց միջից հիմար, ով քաջ գիտի պապանորդությունները: Նա պետք է ցույց տաք խաչերի թաղված տեղը: Ընտրով գտնվում է Հուդա անունով մեկը, որը մանր էր պատմությամբ, սակայն հրաժարվում է խաչերի տեղը ցույց տալուց, որպեսզի չզրկվածանայ իայերեն ամանությունը: Մի քանի օր քանդանորկները հետո, եւ թաղուհու պապանահրկերից երկնելով, նա համաձայնում է խաչերի տեղը ցույց տալ: Թաղադուհու տաքանորդում է Հոգւորաւ, որտեղ արդրով լինում է Սաւոնոն, որպեսզի իրեն հայտնվեն

«թաքնված զանձը»: Ավանդության համաձայն՝ Հուդայի աղոթելու ժամանակ երկիրը ցնցվում է, եւ խունկի անուշ հոտ է բուրում: «Դու եւ Քրիստոս՝ փրկիչ աշխարհի», բացականչում է Հուդան:

Թագուհին հրամայում է ոսկեղրամներ նետել աղբի մեջ, որպեսզի դրանք հանելու հետ

Անվտանգ երկար տարիքների ապոետությունն անարժիք մտա Գորգանին: Շուտով գովովով մարզային մասին, որովոր ծածվովով մի անուշահոտ ռեսուան, որանր րոտել էր հոյի տակ ե պարովով խաչերը գերծ պահելով աղբիք ու փողովով: Երբե խաչերից Հնուտի խաչա՝ փայտյա գունելի համար Հողանք մի պատանու դիակ հերթով դնում է խաչերի վրա: Առաջինի դեպում ոչ մի փոփոխություն տեղի չի ունենում, երկրորդի դեպում պատանին կենդանու

թյան նշաններ է ցույց տալիս, իսկ երրորդի
դեպքում նա հարություն է առնում:

Խաչափայտը զանելուց հետո աստվածա-
սեր թագուհին կառուցում է ս. Հարություն
տաճարը, որն իր մեջ ընդգրկում էր սուրբ գե-
րեզմանը, Գողգոթան եւ մերձակա սրբավա-
րեքը, ուր եւ հետագայում դրվում է սուրբ
նշանը:

Խաչը, որ սիմյն այդ համարվում էր անարգալից՝ մահվան և տանջանքի գործիք, իսկ նրանով ճակատագրությունով՝ անհնչյալ, Էփեսոսի խաչելությամբ եւ խաչի վրա կատարած փրկագործություն խորհրդով՝ ընդ իմաստ եւ տաճան, այն դարձում է փոքրիկս, հույսի, սիրո ու խաղաղության ճշան, որով եւ պարծնում է Պողոս առաքյալը. «Մակալյն քալ լի-ցի, որ եւ պարծնում այլ քանով, քան միայն մեր Տեր Հիսուս Էփեսոսի խաչով...» (Գալ. 6, 14): Եւլ բացատրում է խաչի խորհրդը, «Որովհետեւ կրտսյալս մասնովս ինչորիս համար խաչի քարոզությունը հիմարություն եւ, իսկ մեզ փրկվածներիս համար Աստծո գործություն» (Ա Կորնթ. 1, 18):

Մեր եկեղեցու եռամեկ վարդապետ Գրիգոր Տաթևադեանն ասում է. «Խաչը զորմուն է պորթուգալ միջոց ընդուն հնետի, մետրերի, կիլոմետրությունների, պրոմիլյունների...», որովհետև նա ուլերի հավատով են մտնում իսկյան, ցրամով մաքրվում, սրբվում են: Իսկ պ. Կիկլիքիանո հայալազեր, իր «Լորդագրություն» քնորոշելով հայտ, ասում է. «Խաչը բրիտանյանների հույան է, կուրերի առաջնություն, արդարաւորի միխրաթուրություն, մարտիկոսների պարձմար, կիլամնների թժուրություն...»:

Խոսքը վարժերն խորձյալ Գ. Տաթևացու գրչով. «Որեմն նա, ով ճանաչում է Հրիստոսին՝ որպես ամմահության Պտուղ, իսկ խաչը որպես կենաց գործիք, նա հավատի շնորհիվ ճաշակում է Կենաց Պտուղը, ամմահանում եւ գործանում է նրանով»:

Վաղինակ դոկիր ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

«ՄԵՐ ՃՇՄԱՐԻՏ ԵՎ ՍՈՒՐԲ ՀԱՎԱՏՔԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻԱԲԱՆ ՏԻՐՈՋՆ ԱՂԱՉԵՆԷ»

«Հաւասն իմացականին է լուսաւորութիւն, իսկ դաւանութիւնն է նոյն հաւատոյն արտաբերութիւն բերանոյ»:

Հակոբ տասրիարի Նալյան

Տակավին Գ դարի սկզբին, երբ դեռ Ընդհանրական Ս. եկեղեցին հավաստի կարտոգրվող կեցե՜րի շուրջ ստեղծված սարավանդայությունների հետևանքով չէր դառնալիս, Ալեքսանդրիայի արագաց դառնալիս Ս. Արամյան սարկավաճ իր դավանության մեջ գրծում էր. «Յուդաիզմը որ, ով կամեմուն է փրկվել, նախ է առաջ մեծ է ունենա ընդհանրական ողորդական հավաք, որը երբ որեւէ մեկն ամբողջ է անձեղ չդափի, առանց սարկավաճի, հավիսթան վերցի»:

Սիվակյանի մեծ վաստակաբան վարդապետի (եւ Շահ' ու Շահ' այլ հայրերի) վարդապետը հակառակ այսօր այս հավա-
սարժի ու հանդուպաշատ ժամանակներում, համընդհանուր մի
վարժիթի է ստեղծել (թե՛ աշխարհականների եւ թե՛ հոգևորա-
կանների օրհանակներով), համապատ հորի՝ մեզ այդտե անհե-
լին հարկավոր էլ է եկելեցու վարդապետությունը իմացությունը
ու ստեղծող, քանի որ դա, փոխանակ մեր հավաքին ամրադ-
նելու, բնոհակառակը, իր խրթնաբանություններով մեզ անհա-
վատություն գիրկել է գտու:

Առաջին հայացից ակամա հավաս են ընծայում մնան տեսալեզսերենի ու դրան գործառնության մեջ դնողներին: Սակայն բք, առավել կամ նվազ չափով, ծանրոք են (կամ չէ) քանակ են ծանոթանալ) Բիխսու Աստօն Ս. Եկեղեցու կալվածությանը՝ հավասին կարելուադույն կեսեն ընկալելի դերով սահմանմանը, յն միայն չեն ընդունում մնան տեսալեզսերը, այլեւ առանց նշարաւաւորւթան մեծման են արժանացում: Այդ, ամենի դավանության, վարդապետության որոակի իմացութեանը ու թե անհավաս են դարձում բիխսուային, այլ ընդհակառակը՝ դրացում են նրա հավասն ա Սակաւ, դեւ ավելին, հավասով անձնավորութեանը մղում են քարտեաւ ու առաջինի վրայով կենցաղավորւթան: «Դաւանաւոր Եկեղեցու համար արժէ ունի ծանաւանը անով, որ հաւաւացեալներու կոծակներ կեանքի գաղտնակը կը կազմէ: Առանց նրա համոզման են նոյն ձեւով ընթանալ, ձեւաւորութիւնը չէ կարելի աղոյի Եկեղեցու դրաւանքով համայնական նկարագրով են կենդանի եւել» (Տ. Տ. Գարեգին Ս Զարմաթէ):

հիարել, վերցնելով մերձիկի Տապակները միայն այն դեպ-
քան ձեռնասացի կլինեմ, երբ որեւէ մեկը, իմ մարդկային սահ-
մանափախ ու յերաշխակա՜ն բաճակաւորությամբ, փորձի ֆեմո-
լայն ենթարկել բխսոնեակա՜ն հավաքա՜լ գլխավոր այն ձեռնա-
րկունքներ, որոնք եկեղեցու վարդապետները ստիճանի են
որոշորդ խորհիւ, որոնք եւ ընկալիչ են ոչ այլ կերպ, եթե ոչ
«ի ձեռն հաւատոյ»։ Չոքե՛ս է մոռնալ ս. Գրիգոր Ասպվազու-

քանի այն վկայությունը, ըստ որի՝ միայն լուրջ նախադասաւս-
տայանքն է (խաւսակեցութիւնը, մահի դասախաղակում, հիգնուր
կամ), որ հաւաստիքի անձը հաւակ վարդաբէտ է դառնում (սակը իր, իսկ այսօր «սակներեցի» տոկոնը մեք ծալլը, տոկո-
նեցիդը մեք՝ փութաբան, որուն դէտ յայտնուա՝ ծալլը, տոկո-
նը)։ Եւ ամենակարեւորը, եթա ամենակալ Տերն իր օգնութեան
ծնող չնկնի եւ ասակաճիգութեան լոյսով չդարձնաուցնի
մարդկային սկաւր ու սիտակայան քանակակեցութիւնը, ապա ոչ
ո՞ր չի կարող հիտուրդելով սկնել, հիսակաճ, հիսակաճ, հիսակաճ

թյուններին, իրարկե այնհանով, որհանով ո՛ր Տեր Ասվաձո կկամեն հայտնե՛լ. սա՛տ քե՛ ինչո՛ւ է՛ս. Գրիգոր Լաւրեկացին, ի դեմս բովանդակի տխրահոգաների, աղաչում Սուրբ Յովի Աստծուն. «Աղաչում մե՛ն մեծ, անպիտոյիտի ու ամենագոր Տերնայան Յոգուտ, առաքի՛ր, Գրա՛ծ, ցողո ճգնադրութայան, ներագորի՛ր հոգոսե՛ն զգայութայան հիսրակալ մօխի, օճքի՛ր բազմամոր, առասա-դարգե՛ն ու ամենալի՛ր Զո՛ւ Շնորհներով: Յեղի՛ր բանակալ անդառանձնեղ իմ այս սմարներն կարծաթա՛ծ սքի, ու կարող լինի՛ր մղձաթեղայն վաճելն հոգեո՛ւն: ...Թող ո՛ր ծառագլ Վերսի՛ն իմ մեջ ծագումն անսպնե՛ր Զո՛ւ ասվաձային իրաւ-գիտութայան, որո՞ւնզ, որո՞նք ունի՛ր օրինակ, արժանի լինե՛ն ուսուցանելու ասվաձամպելն բարիքի՛նդներին» (Լաւրե՛կ, Բաճ՛կ ԼԴ):

Միով բանի՛վ՝ մեր Ս. Եկեղեցու վարդապետության իմացու-
թյունն այնքանով է կարեւոր, որքանով մենք կկարողանանք
դասադասել ու դասադասել մերօրյա աղանդավոր-եթեթիկու-
մաներից, որոնք իրենց չարափառ ուսմունքները փորձում են ու-
ղեն ծճարհի են ուղղափառ դավանություն ներկայացնել:

Ահա քե ինչու է մեր սիրաւուն Մայր եկեղեցին իր ամենայն
աւսվածադասութեան ժամանակ յուրանի գալակներին ուրդ
ունոյ աղայեան Տիրոջ «Վասն Շնորհիւ եւ տուր հաւաքս մե-
րոյ», այո՛, հանի իր դա է ինին, անճոր վեճը, այս կյանի
խավարում ծնաճ, ծանադարեղ, որով էլ «ոիքի ընթանան դե-
ռի հալիկեանկան կյանի, մեր Տեր ֆիտաւ Զրիստը» (ս. Գր.
Տաթեակի):

Հետևաբար երեք-երեք չնոտանան, որ մեր ոսոխ սասանան հասն չէ, որ նա ոչ մի անգամ մեզ մեղի մեջ է նետում, այլե մեր անգիտությունը, անաբերությունը օգտվելով ի դեմս մեռյալա աղանդավոր-հերետիկոսների՝ փորձում է ոչ միայն սխալ ուսմունքներով մեզ մոլորեցնել, ոչ միայն հայտնությունք ու հրամանակաբազ վարդապետությանը ստանձնված անսխալ ճշմարտությունների հիման վրա խառսխված ու խառասված հակալաթիք մեծ զրկել, այլև մեր սուրբ և ձեռնախն եկեղեցու ուղղափառ դավանության հանդեպ լատված սերմունք...

«Ով Հայկյա զավակներ, ականջալուր եղե՛ր, թե ի՞նչ է առաւ յետ ընորհակ վարդապետներից Հովհաննէ եղբկացին. «Ով մայր եղե՛րդ, ի ողորդաւս աղակա՛յ լույսը քեզի. չմկա՛գե՛ք, չխամբե՛ք, իո ցորենի առողջ սերմերն երբե՛ր որո՞ւ չխամբե՛ք, ի ավանդաբոյւնների հսակ պոյուրը երբե՛ր օսարո՞շի սառնունքի աղի քերով չդորսու՛մե՛ք...»:

Ուսից եւ զմարս է ոչ միայն մարտնչելով բազմաթիւ տիրապետող հորդոյրքով՝ անողորմաբար սրելով, այլ նաեւ եւ առաջ հարկաւոր եւ ուղղափառ հավատքն ուսանել, աստիճանաօրէն տարածող լուսավորել եւ բարձրանալ խոստովանութիւնք մեր լիակատար հավատարմութիւնը հայտնել Ամենադատ Երրորդութիւնը եւ ծեմարութիւնը ծառա լինելով խոստովանել, չէ՞ որ ս. Պողոս առաքյալը վկայում է, քէ՝ «արդարանալու համար արժոյ է իր հավատուն եւ փրկութիւն համար խոստովանում քերանով» (Յոնն., Ժ 10):

Ի վերջո, թող մեր սրտում, հոգում և նմում ցկայանա մեր կյանքի անընդելի կերպով դուռնիկ, որ «սեր հավաքսի հնացած չի, որ նորոգվի, և թեր չի, որ ամբողջապես, այլ Բրիտանյա շնորհներով մեր Սուրբ Լուսավորչից ու նրա աշակերտներից ա-վանդված կայսարյալ հավաքս, ուղիղ դավանություն ու Ե. Սեն-դեղու գեղեցիկ ավանդություններ ունեն, որոնք բավական են մեզ փրկության և հավիտենական կյանք առաքնորդելու հա-մար: ...Եվ եթե որեւէ մեկն այս հավաքսի ու դավանության հետ նստե բարի գործեր ունենա, ըստ Բրիտանյա դավանությունի, ան-կասկած ծառանգելու է հավիտենական կյանքը» (Տ. Տ. Սփենն և Երեանգը):

1700-ԱՄՅԱ ՌԻԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

428p. Ընկավ Յայ Աթոսալոմնիքի բազմափոփոխութիւնը նաեւ Արեւելեան Մեծ Յայրուս, եւ վերջինս վերածննդ տարակազման ծաղղանալոյթան, որն սկզբնական եղանակն յայելուն եւ լայն ինքնախորշութիւն: Ստաստիկով Յայաստանի հնարաւոր աղտամոլութիւնի եւ անկախութեան վերականգնումից տարսից արեւունինը խաղաւանադաշտ բզկէտի րի արեւելախայաստանայն իտրլլութեւնը անցնէրդդդդդդդդդդ եւ կցելով հարեւան վարչական միափոխերն Փայաստակարանը եւ Ուսիքը: Եթէ ի նկատի ունենանք, որ արդեն 387 ք. տարսից արեւունինը արեւելախայական բազմափոփոխութիւնից անցնէր եւ նաեւ Գուգարը, Աղծնիւր,Արագածը,Կորոսը ու Նոր Հիւրականը, աղա ղարզ կողման, որ ըստանակալից չափով իրանսական եւ իսպանական ծաղղանալոյթան սարսնով արեւելախայական բազմափոփոխութեան նկատմամբ: Յայ խաղաւանական գործիչները չէին կարող չեսնելն նման կացութեան հնարաւոր դաղը հետեւումները, չէալան արսանալոյթան կարծես Տաս քան չի փոփով: Եղիւին խոստմով հայոց Արեւեան բազմափոփոխ գաղթնկեցութիւնից հետո իշխանութիւնն անցնէր եւ հայ նախարարներն, իսպանական հարկերը վճարում էին տարսից արեւունինին, հայոց յայտնին ածողութեանը առաջնորդովն եւ նրանց կողմից,

դարսից արհունիքի դասժիչ արժավանքից, նա որոշեց իր եւ իր եղբայրների ընսանիքներով հեռանալ Բյուզանդիա՝ հրաժարելով թէ իր բարձր դիրքից եւ թէ հարսություններից:

Քաղաքական այս թողությունի մեջ, այնուամենայնիվ, գտնվեց մեկը, որ փորձեց միավորել հասարակությունը դասակարգական վաճաճի դեմ: Այդ մարդը հայոց ամակալության Սյունին էր: Իսկ ժողովրդին միավորելու գործում նրա դաշնակիցը դարձավ հոգեխոսականությունը, որը մենք ազատագրական դրախտի այնքանիս փայլուն գործիչն էինք, ինչորիսիս էին Յովնիի ետիսկությունը, Ղեւոնդ Ետեղը ու ուրիշներ: Ավելին, Ղեւոնդ Ետեղը սոսկ ազատագրական դրախտի խորդիչն ու մասնակիցն էր, այլ գաղափարախոսը, որի ելույթներով ոգեւեճված ու ղեւոնդած ժողովուրդը կռիւ էր դուրս գալիս համուն իր հավաճի, համուն իր հայրենիի ամակալություն վերականգնման:

Իմանալով, որ Մամիկոնյանները հեռանում են Բյուզանդիա, Կասակն Սյունին կհրկուր ու եռանդուն միջոցներ է ձեռնարկում նրանց են վերադարձնելու ուղղությամբ՝ ռաւ կապեր հաստատելով, որ Մամիկոնյանների այդ ֆալլը լոկ կարող է վաթսրացնել փինակն են խուռաղի ու անվասահուրթյան զգացումը ուժեղացնել նախադրութայն օրցանում։ Սարգ

Նյանքեն էլ իմ ծնողի սակ են, եւ լաւ էլ գոյլիք, որ ես խել եմ յարսիկ յաւսնոյաներից, իմ գաւնաւաւանում եմ, եւ երբ դրանց վի մասն ուղարկեմ հոններէ, այնտեղից այնքան լաւ հոնք կհանեմ, որ Ունիւնիկ յարսից հողը բաւական չի լինի նրանց ապեւումների համար»:

Մարգարմի նմանակ, որի ազդեցությունը երիցս ուժեղացավ Դեռվող երեքի եւ մյուս դասփերկաների խնդրանքներով ու նմանակներ նմանց տարաբանակն արձակեալ Ավետարանով մեծ տպալիւծութիւն բողոքեալ Վարդան Մամիկոնեայի վրա, որ եւս վերադառնալով: Ստարամբիկ վերադառնող խախտիս դարձալ հոգեւորականութեանը, որը Դեռվող երեքի, Զովսեպի Վիրկոսիոսոս Վայոցեործնցու եւ այլոց գլխավորութեան ժողովին արտասանութեան կոչ արեց: Աստիճանաբար խոճանքի եւ ամենին համակալեալ սարսափի զգացում փոխարինելով դարձարական սիրաւետութեան դեմ յայտարեւոյ վճռականութեան: Եթե Վասակ Սյունին կկանենեար առժամանակ խոսակերի բազմաթիւ արտասանութիւնքի եւ լալ նախադասութիւնքի դրան, ապա հոգեւորականութիւնը, որին միացան նաեւ Շահ Սախարարներ, ժողովորդի եւեթ (այն քաղաք եւ սանուն արտասանութեան խախտիս կարգալով: Դեռվող երեքի եւ մյուս հոգեւոր գործիչների քարոզչութեան նշանաբա-

ՂԵՎԱՆՆԳ ԵՐԵՅ՝

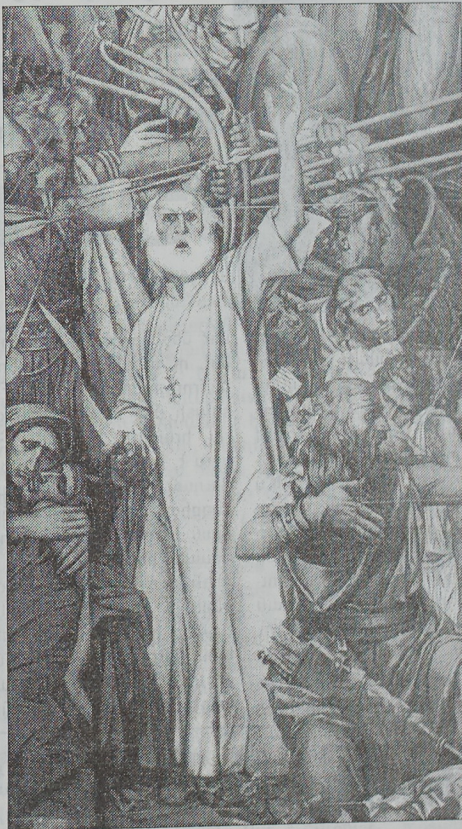
ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍ ԵՎ ԱՌԱՋԱՄԱՐՏԻԿ

որոնք ավաստահրական ժառանգական իրավունքով ժառանգական էին զբաղեցնել հազարամյակային, ստարամիտական, մարդկության, մտախաղության եւ ղեկավար կարգի ալ ղազոնները: Դասավարության իրավունքը ժառանգական էր ղաշկանել հայոց կարողիկոսին եւ հոգեւորականութեան:

V դարի 40-ական թվականներին հայոց մարզաբան Ղազմակ Սյունյաց ճեմանավոր նախարար Վասակ Սյունին, որը ծավ հեղինակություն էր վայելելու Պարսից արևմտիկում ուղեւեւ վրաց մարզաբան լիւեղեւ ժամանակներից: Ղազմակի հայոց մարզաբան Վասակ Սյունին վճռակա հայելը ձեւեւաւ լեց երկուս իր ղիւրերն ամառաղեղեւ ուղղութեամբ՝ նոյաակ ուղեւեւալով առաջին իսկ հեւարավորութեան ղեղմում վեարկանեցին հայոց թաղավորութեւնը՝ թելուզել սկզբում Պարսկաստանից կախալ կարգալիճանով: Սակայն Պարսից արւեւմիկէ իսկայական մարզաղաբութեան լայն իննաւարութեւնը մեաղաւս ղաղաղմունքին մաղաղութեան չուեւ, ուսիք 40-ական թվականների վերջերից նա կողմից լուրջ հայելը ձեւեւարկվեցին ոչ միայն իննաւարութեւնն ի ի իի ղաղմունք, այլեւ հայ ժողովրդին ունեցնելու ուղղութեամբ: Հայաստան ուղարկված Ղեւեւաղաղիի անկացաւա աշխարհիղը (մաղաղանար), որով ժամաղվեցին ժողովրդական զանգվածների հարկերն ու սուրբեր, ծանր հարկաղրեց նախարարութեւնը, եւ անգամ հարկաւսն համաղվեցին երաւակ շեւերն ու ավանները եւ մեաղաւս աղաղաի եղած հողեւորականութեւնը, հասարակութեւնը ղաղակալեց, ուրիշ նեւաղաւս նոյաստեց գրաղաւաականութեւնը ղեղումն հայելին որու հայերից աղաւետի կամ հարկաղաղի կրճատելու Պարսից արւեւմիկի խորանանկ եւ հեւաղաւ նոյաստեւն ունեցող հաղաղականութեւնը: Երբ, Սասանյան արւեւմիկի կաղիճով, նախարարաստական բաղարար աղաւսամբ եւ կաղարկած հայ հասարակութեւնը ղաղակաւետ ուղղութեամբ, հեւեցող ղաղաղի արաղից արաւ Հաղկեւ Բիի հրավարակը, որով հայերից եւ աղաղկվաղայն ժողովրդներից ղաղակնեղում եւ հրամաղվել իրիստոնեւութեւնից եւ ղեղումն գրաղաւաականութեւնը:

Հայ նախարարներն են բարձրաստիճան հոգեւորականները, համալիրով Արաւաճառն մարզում Վասակ Սյանուն են կաթողիկոսության սեղադակ Յովսէփ եղիկոսյանի ղեկավարութեամբ, մերժեցան Հազկերիս հավաքականութեամբ դահանքը: Հայերի համաձայն եղոյսի տղայութեամբ հավաքականութեանը մերժեցին նաեւ Կիրը, Աղվանը, Լիկինը եւ իրաւունքեական մի ամեն երեւման: Հայոց եւ այսկովկասիայ երեւմենի նախարարներ քաջատուքայ համար կանգնեցին Տիգրան, եւ Բաշ գիւսակցելով, որ իրենց կոթունումով իրենց ժողովուրդներն անառաքնորդ կանան, իսկ երեւմենի կանգնակցելակցի ռուսից բանակների կողմից, առեւտր ստիովկանով եղան ընդունել գրադաւաքականութեանը եւ վերադարձաւ հայրենիք: Ազգանք Գաղաք Մանիկյանը, չնայած իր խրոյխ երեցիքին եւ համառ կեցվածքին, ստիովկան եւ ընդունել լուսի լրջութեանը եւ առեւտր ընդունել գրադաւաքականութեանը:

Այսօր 15 դարեր բաժնունքից հետևորած հայայն գեներալ Վարդանանց զուգեռազմին նախորդած իրադարձությունների մեմօ հաճախ չենք մասկերացնում, քե ինք ղոճ-նային կացութայն մեք եր հայկեմք մեք հայրենիք: Պահան կան ուսումնասիրությունների մեք, որոքե կանոն, նեմած է, որ նախարարների հավաքասիրություն լուրջ Դայասնան հասնելուն դեք սկսեց ժողովրդական բարձունք ուղարկան: Իրական իրադեություն դեմ հանուն հայրենի հավաքի: Իրականում միմանք միմանցայն այլ եր Դասարանայն մեք իմեմուն եր խուճարի եր սարսիրի զգացումը: Ախարարենք իր մեծ մասը բնակ չի զուգեռացնում եր անցիկը եր իր անվճարակ ու վարանքն իրիւրոճանք անկել եր ծանրացնում կացությունը: Պահկերացնելու համար, քե որման սիրվուր եր լիմանք, նեմք, որ հոգեբանական այս միմանք իր Կարգան Մամիկոնյան ստարադեց: Տեսնելով, որ վրան մի-սանական զորդություններ, որ բոլորը սարսափահար են

դրանք մի ողջ դասփորձություն է ուղարկում ստարակեցիներին Մամիկոնյանների հետեցիք, որի մեջ էին Ներսիս երեքը, արարողիցիներն Մրավիքի Կամսարականը, ինչդեռ նաեւ երկու այլ իշխան է երկու փահան: Պատփրակությունը ստարակեցիին հանդիմոցե Բասեն գավառի սահմանակցոյն թայս ճառ գնակող Մամանա գյուղուն է Գրան համեմոց հայ իշխանների համախոսականը, որուն խնդրովուն էր Կարան Մամիկոնյանին էս է վերադառնալ: Մի առանձին նամակ էի ուղարկել էր Կասակ Սյունի Կամաղյանը, որի թուղանքաւրությունը, համածայիք Մրավիքի Կամսարականի, հետեյալն էր. «Իճոյն» ես փայտել, կամ իճնէ է Իո վախը, որից երկյուղ ես կրում, այս նամիկն ոչինչ չես հայտնէ: Արդ մի փայտի ես ոչ ոքից մի վախեցիր, որովհետեւ երբ արայց իջողից ես Գրան միջք ես զարհուրել, մի վախեցիր, ես դարձիք, մենկ նամակ կըրնի վայսրին ես մեր անձեր Գրան ծառայություն կնկիրդ, եւ Ես կնկալաւս, թէ այսոյիսի մի մեծ ախարհ մենկ մեր կամով ենք Գրան արարությունս սայիս, եւ ես ուրախութեամբ կըրնի ուրիշ ես մեզ զորք կսս, ես մենկ, միսթանկավա՛յր այդ գործը ես, Ես արարություններ կդասաճանենք արայց իջողը ես արայց ազգին: Իսկ երբ կայսր ուրիշ կերպ է մատնած ես իր զուգուք ի ծանցում, ես Կրասանունն մարգարան եղած մատնակս, երբ իմ ձեռքի սակ ունէի Աղվանիցի դուռը (իմա Մարտիկանացանս դաշինով) ես երդումով ես այսու էլ մնամ, իմպակաթինս այս ուխտին, զմա՛ գալ ունեն իմ մոտ: Հայրոց յաղողը յաւարհի հարկեր իմմ մոտ են, ես բոլոր դաւես-

ՄԵ եր, որ աղոթասմբության ուղիւս խախտողներին, լինի հա-
րազաս եղբայր, ծնող քե Գազկի, կին քե ամուսին, սիր քե
ծառա, տեհս է անհնա կրիկ հայաարարի: Զոգուերականու
թյունը կասկածանոհներ է վերաբրելով Կասակ Սյունուն,
ոչ միայն այն լուգամառով, որ մեր որդիները գեզովն էին
Տիգրանուն դասանության մեջ, ուսիս ե մա չէր կարող
ամբողջովին մկիւրիս լինել ազատարական շարժմանը,
այլեւ նկատի ունենալով վերջինիս մեծ իշխանասնջությու-
նը: Եվ եր նախարարներն Զմոյնդան Ոսանսին Տերյակ
դաիեց Կասակ Սյունուն նախապարասմով աղոթասմբու-
թյան մասին, եա համարվեց լրես ե արկովնվելով սղան-
վեց Բագրեանող Գալաիի Բերկուն Գյուրուն:

[illegible]

Սակայն արդասանության հետագա ընթացքը հայ մա-
խարանների եւ ժողովրդի առաջ նոր խնդիրներ դրեց։ Բյու-
զանդական կայսրությունը ըն միայն հրաժարվեց զենքի հա-
յերին, այլեւ իր ժառանգ համաժողովրդային արվեստին՝ Տե-
ղյակ լուսինը եւս հայերի Նախադասանական արդասանու-
թյան եւ բն կայսրության Պարսկաստանի հետ կնքած լույս
մանազանի հավասարին մնալով մասին։ Պարսկաստան
չսպազվեց մասն հոնքեր, որը ստոր ցնցողի դեռ կաստեց
հայոց մարզոյանի համար։ Քաջ գիտակցութեամբ, որ առանց
ղաճակնորդի մնացած Հայաստանի համար արդասանու-
թյան զարուկութիւնը կանխորոշված է, Կասակ Սյունիք փո-
ռեց լեզու գտնել զարուկային հետ՝ աճած Վարդան
Մանիկյանին մարմնադառն վերացնելով ճանաչողական փ-
աճականակ փորձելով ամեն գնով կասեցնել արդասանու-
թյան հետագա խորացումը։ Ուղարկելով Վարդան Մանիկ-
յանին ըն մեծ մատուցանելույուն ունեցող գործաւատելով
Սղվանից երկիր՝ Տեղի արդասանութեանը օգնելու համար, նա
այդ մասին Տեղյակ լուսինքն զարուկական գործաւատակի
հրամանատար Սերուկային՝ իուստելով վերջինիս ձեռնուրդի
հաջվեհարար Տեղիք իր խաղաղական հակառակորդի հետ՝
450 ք. խաղաղար կալման մոտ, հակառակ հայոց մարզոյ-
անի տղանքիւններին, հայկական գործաւատեք Վարդան Մա-
նիկյանին գլխավորութեամբ փայտուն հաղթանակ ճարան
Սերուկայի գործաւատի կնքմամբ եւ շարժվելով դեպի
յուլիսիս-արեւելք՝ աճած իջրագած ճորու լուսինքն ամրոցին
եւ ամնիջական կալման մեջ մասն հոնքերի հետ, որոնց հորդա-
ները հասաւաճել էին Հյուսիսային Կովկասում։ Հոնքեր դա-
շինք կնքեցին հայերի հետ խոստանալով օգնութիւն տա-
լու հրապետութեամբ դեմ լույսարում։

Չնայած բյուզանդական կայսեր բյուզանդա-դարձական կնքված թղթանագրերին հավասարի մնալու հավասարաշունչներին, ռուսից արևոնիք իրական կախանում էր որ աղսամարութայն հաշոյը քնքայի դոյումը, անհնալ հավանականութայնը, կայսրութիւնը կփոխի իր խղաղակալութիւնը, ուսիս իր Հայոց մարտունի միջոցով ժողովրդին յեղկայ զոյաիք, որ երկրին շնորհում է դավանանքի ազատութիւն, մոցիք կոչոռածի համար յոյսանցներ չունի, իսկ աղսամարներին լիակատար ներում է հայաշարուն թայանով, որ վարայն Մամիկոյանիք հեռանա: Այս խղաղակալութիւնը ինչ-որ չափով բեկում առաջացրեց աղսամարներին եր անգամ իզոտորականների բարեւուն: Կասակ Սյունու հետ համագործակցած իզոտորականներից զոյսամարութիւն մեզ հասցրել է հսկայան հանգանակ երեի Չանգան երցի, Սպարս Չարմոնի եւ Պետրոս երկան Բահանայի անունները:

Շարունակելի
ԲԱԲԿԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԿԻՅ ՄԵՆՅԱԿՈՒՄ

«ԵՍ ՀԱՎԱՏԱԾՅԱԼ ԵՄ...»

- Պարոն Ջեյրունցյան, Զրիսունյա Հայաստանի 1700-ամյակին Ձեր ներկերից մեկն արդեն մասնակցել էր առաջիններից մեկը լինելով: Վասր, երբ «Հիսուս Նազովրեցին եւ Նրա երկրորդ աւակերն» բազմիցս ներկայացվել է հանդիսատեսին, ի՞նչ խոհերով էր համակված, ինչոյիսի՞ ընկերով սազաւ:

Հիմա, զիսե՛ք, բաճրո՛ն ի՞նչ են հաճախու՛մ: Դրամահիկական՝ բաճրո՛ն մահամեծա՛ս աս հանդիսա՛ստ ունի՛ր: Այդ կենտրոնական վայրը նշանակալիություն ունի, հենո՛ր ջահելությունն է սիրուն այդ բաճրո՛րը: Մեր ներկայացմանը դիպի՞ժը մի՞տ լին՞ է վերից վա՛ր: Դա ի՞նչն է՞ս է ուրախացնու՛մ: Քա՛րծի արհամարհան՝ հոգեո՛րակա՛ններցի՛ն մեկն աաա, ո՛ր այդ ներկայացու՛մը, Բարոճական ժեսակեցից, նույնման զո՛րծ է կա՛սառու՛մ, ո՛րման ելեղեղիցի՛ն: Ամիսը 2-3 անգամ՝ 350-400 երիտասարդ հավաքե՛ն իսկապե՛ս մեծ բան է: Փաստո՛րեն, ներկայա՛ման մեջ նորից ու նորից արժանա՛նվում են հավաքի հաղեղը, Քրիստոսի խոսեղը... Այդ անեն՞ են լավ ընդունալիություն է զճնու՛մ. չգի՛սեն՝ հոգեո՛րակա՛նությունը երկո՞ղից ինչո՞ղե՛ս, բայց ժողովուրդը, երիտասարդությունը լավ են ընդունու՛մ:

- Պիեսը գրելու ընթացքը սահողն է եղել, թե՞ սվայսանմաներով. ավեսարանական թեմաները, որոնք գրական նյութ, արդյո՞ք բարդ չեն...

Շահ բարդ է, մանավանդ որ ես է
գրված այդ մասին: Եթե ամենակա-
նը մտնեցում չունեն, իմաստ չունի ձեռ-
նարկել, դասընենահանումը արվեստի
խնդիր չէ: Ես գրել եմ մեծ հաճույնով
արվեստի հաճույնով, որովհետեւ ինձ
խաղացել է, թե մոր բան ունեմ ասելու:
Քանեմասաբար մոր հայացքով եմ դի-
տեսել Զուրայի կերպարը: Արտասահմա-
նյան գրականություն, կինեմասոցաբա-
նեց համարձակ մտնեցումներ կան մա-
նի Զիսուսի կերպարին, սեփական
գույն, մեկնաբանություն եմ ասիա-
նում: Ես, որդեք դադարողական
գրականություն եմելայացուցիչ, չի-
մարձակվեցի ես անհրաժեշտություն էլ
չզգացի ձեռք ասլու Քրիստոսի կերպ-

րին, որեւէ չեղալ. օտարներ մոտեցումներ
 ի հարց է:

- Հիսուսի երկրորդ աւակեցը, մօսական գոյության իրավունք ձեռք բերած, մարդկության անխուսափելի երկրորդ կէտն է, թե՞ այլ «չափաբաժին» կնեցի:

- «Հուլան» մենք եմք, մա մեր մեջ է. մեկի մեջ՝ ռաս, մեկի մեջ՝ փիչ, բայց Հուլան մարդն է՝ մեղեքի մեջ թաղված, որ լոքս է ձեռքագազակի իր միջի «Հուլայից», ձգտի դեղի լույսը, դեղի Քրիստոսը:

Ավետարանում Հուդան կասարում է
մեկ մեղի՝ Ժա՛հ մեծ մեղի, անչափելի՛

մեծ, հիսուսի մասնությունը: Այս ներկայացման մեջ թվով ավելի շատ մեղեր է գործում. հոր, թագաժառանգի, սղամուկությունները, մոր հետ ամուսնանալը (եղիոյան ինցեստ),¹ սրանի հնարված չեն, դարականոն գրականությունից են վերցված: Ուրեմն ինչե՞նի կարող է ունան լեզուն ժողովրդի և սել, թե փորձ է արված հուղային արդարացնելու: Չ՞ որ դա սիդիփոյան ամենություն կլինե՞ր Շաեհին շփոթության մեջ է գցում շայն, որ հուղան բանաբաններ, ճառադամներ ունի, ու թվում է, որ եթե ճառարկում է, ուրեմն մա այնքան էլ վաճը չէ: Տեսքս սխալ ընկալելու հետեւան է սա, որոյիցեւ

Մնա վերջին եզրակացությունը՝ առա-
դանմաների հետ մեծ եզրակացությու-
նե՛րն այն է, որ Հիսուսը եզակի է, սաս-
նանքեր չաւ, եւ ի՛նքն եզակի էր այդ ա-
ստե՛րից, ուրեմն՝ ենթարկվել դարանին,
ենթարկվել, որ մարդ դառնա. այսինքն
մն մարդ կարող է դառնալ միայն ի՛ն-
նաստացանութեան միջոցով: Այդոյեւ է-
նա փորձում վերադառնալ դեղի մա-
րդ: Նա հասկանում է, որ իր բոլոր ա-
ռադողանմաներ փոշ են այն առումով, որ
ի վերջը ի՛նքն է սասանմա: Սասանմա
ներ մեջ է: Սասանմա ներկայացման
մեջ կա, բայց սասանմանը չաւ են,
միայն Հուրմա չէ: Իհարկե, Հիսուսը

վերցրո՞ւմարզվում է, որ այդ անձնը փուշ իմնախաբեություն էր, որ իմնը խաղալիք էր սասանայական ուժերի ձեռքին, որ հենց իմնը սասանա էր: Ավեստանում Յուդայի սառադամանները դուրս են բողոքված: Ձղջաց ու կախվեց. այս երկու բառի միջև ահեղիկ դասանություն կա, եւ այդ է, որ իմն, որդեւ գրողի, հետաքրքրէ է: Կրկնում են, անհեթեթ է կարծել, թե յիշտում Յուդային արարաւացնելու միտում կա: Յուդային դասադարեւելու ճանադարհին են երկարեցել: Ոչ թե ուղիղ, կարճ ճանադարհն են ընտրել, այլ խորդուրորդ. դա է գրականությունը: Բարդ ճանադարհը յիշի գտնել, որ մաստելու առիթ լինի, բայց վերջին կեցը նույնը յիշի լինի, ինչ որ Ավեստանում է:

Ես հավատացալ եմ: Այս փետր
գրելու համար դա լավ կարեւոր հան-
գամանք է:

Պիեքը, որքան էլ լավ լինի, բեմից չի հնչի, եթե չունենա վարդենա բեմադրիչ, որն այս դեպքում Արմեն Խանդիկյանն է։ Նա ստեղծել է մոնումենտալ և վառ ներկայացում՝ հրաշալի դերասանների մասնակցությամբ։

Քրիստոնեությանը նվիրված գրել եմ մասն 2-րդ տիեզեր «Խոր վիրառ», անցյալ տարի հոկտեմբեր ամսին նախկին արժանացել Տրդատ թագավորին Գրիգոր Լուսավորչի մասին է, բնագործին է հոգին Արարածայանը: Իմը կյառա Տրդատի դերը, իսկ Սոս Սարգսյանը Գրիգոր Լուսավորչի:

- Ինչդե՞ս եմ հապաճփ եկել:

- Ես հավասացալ եմ, որովհետև
ծնվել եմ Սփյուռում և հետևաբար
լիք կարող կրոնական դասախարակո-
թյուն չստանալ, դրոցում հասուկ ա-
ռարկա չինք անցնում: Բացի այդ, մո-
րեղբայրս հոգեւորական է ծայրագոյն
վարդապետ: Երբ ես փոքր էի 7-8 տարե-
կան, եմ 14 տարեկան եր եմ հոգեւորա-
կանի կոչումն արդեն գգում եր. եւ ա-
մեն կիրակի ինձ ամուսն եր եկեղեցի:
Երեւա էի, ձամծարւում էի, բայց
սիկոլոգի եմ եմբարկվել մեծին եւ ի
վերջ, կամաց-կամաց...

Շարունակությունը՝ տես էջ 5

Հարցազրույց
զրոյ,
հրապարակախոս
ՊԵՐՏ ԶԵՅԹՈՒՆՅԱՆԻ
հետ

ԼԵԿՈՆ-ՉԱԿԵՆ ՄՅՅՈՒՄԵԼ ՅԱՆ

Աներիկյան հայազգի նւա-
նավոր գրող, գրականագէտ
Լևոն-Ջալեմ Սյուրմելյանը
ծնվել է 1907 թ. Տրապիզո-
նում: 1915 թ. մեծ եղեռնի ժա-
մանակ գրկվել է ծնողներից
և աղասան գտել արքեր ու-
բանդներում (Երեւան, Նոր
Քայազե, Ղարաբիխա): Սո-
վորել է Ամաթի երկրագործա-
կան վարժարանում և վա-
րժարանի հետ ներգաղթել Քա-
յասան: 1921 թվականին Նոր
Քայազեի ուրաճողից ընկե-
րների հետ միասին փախչում է
Թիֆլիս, այստեղից Քաթուր,
ապա Պոլիս: Սովորում է Պո-
լի Կեդրոնական վարժարա-
նում, որտեղից ուղարկվում է
ԱՄՆ՝ ուսումը շարունակելու
Կանգաս Սթիթի երկրագործա-

ԿԱՆ ԲՈՒԶՈՒՄ:

Ստեղծագործել սկսել է 15
տարեկանից: Ի նկատի ունե-
նալով այն հանգամանք, որ
նա սկզբնառես զուրմ էր բա-
նաստեղծություններ եւ այն էլ
միայն հայերեն՝ վաստակաբա-
ր կարելի է ասել, որ մա-
սիկոյութահայ գրականության
առաջին կերտողներից ու հիմ-
նադիրներից մեկն էր:

1924 թ. Փարիզում լույս է տեսնում 17-ամյա Սյուրմեյա-հի հայաստա բանաստեղծությունների անգլոսոսկի ու միակ ժողովածուն «Լյույզ դուսթ» խորագրով, որի առաջաբանը գրել է հայ մեծանուն բանաստեղծ Վահան Թեֆեյանը: Հետագայում Սյուրմեյանը ստեղծագործել է միայն արձանի

ժամում եւ այն էլ բացառա-
պես անգլերենով: Նա 20-րդ
դարի անտիկլյան գրականու-
թյան նւանակող դեմքերի մե-
կն է: Նրան մեծ համբավ մե-
րեց 1945 թվականին լույս տե-
սած «Չեզ եմ դիմում, սկիզբ-
ներ եմ յարձուներ» ինքնակեն-
սագրական վեղոր, որ արա-
դրված էեմ մեր դասմական
հայրենիքում կասարկած դա-
րասկզպյան ողբերգական իրա-
դարձություններ: Հայրենիս
Մանն այս վեղի մասին գրել
է, թե այն «գեղեցիկ ավանդ է
համալսարանային գրականու-
թյան մեջ՝ չնայած իր ողբե-
րգական հնչերանգին»: Այս վե-
ղով բարգմանվել է աշխարհի
էս լեզուներով, աշխարհե-
հրասարակել 1980 թվա-
նակին:

մին Վիկյան Սարոյանի «Երկու խափով»: 1950-ին լույս է տեսել Մյուրմեյլանի մեկ այլ ինքնակենսագրական բնույթի «98,6» վեպը:

Մյուրմեյլանը զբաղվել է մանե քարգմանչական արվեստով: 1965 թ. նրա քարգմանչությամբ անվերհեմով լույս է տեսել «Սաման ծեփ» էպոսը, իսկ 1968-ին՝ հայկական ժողովրդական հեփաթերիի «Ամմահուրյան խնձորներ» ժողովածուն՝ երկուսն էլ ՀՅՄԿ-ի հովանավորությամբ: Հեղինակ է գրականագիտական բազում աշխատությունների: Նրա գիտական հետազոտությունների՝ «Վիդադարության սեխնիկա» աշխատությունը՝ որոշ քուրդական

ձեռնարկ, դասավանդվում է
ամերիկյան բարձրագույն դպ-
րոցներում:

Լեոն-Ջավեն Սյուրմեյա-
նի վասակը բարձր է գնա-
հասվել նաև հայրենիքում.
1983 թ. արժանացել է Հայաս-
տանի գրողների եւ ժողոնա-
լիսների միությունների՝ Խա-
չատուր Աբովյանի անվան մե-
դալակին:

Մահացել է 1995 թվականին:

Ստորև ձեզ ենք ներկայացնում մի քանի քանաստեղծություններ Լեոն-Զավեն Մյուրմելյանի «Լոյս զուարթ» ժողովածուից:

Շարունակությունը՝ թեստ 5

ՆԱ ՄԻ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ԿԵՐՊԱՐ ԷՐ
(Վաղարշակ Էլիֆեկյան. 1910-1996)

Օրերս լրացավ սմանչեի գեղանկարչի փառալուստի էլիբեյյանի ծննդյան 90-ամյակը: Մի կնարչի, որի մանրադաշունը այսօր դարձել են արդի ներ ծավալային ամբաժանելի մասը: Նրա գունելը շեարամները, որոնք մաս խաղարկվում են ներ պչերի առջև, մեզ են հասցնում արեւելյան մի խաղայի ամբաշուն «համն է ու հո-» կենդանացնելով դարասկզբի Թիֆլիսի կենցաղը, սովորու- թյուններն ու բարքը: Դրան մեզ յեղափոխվում են «Փիրսոմանիի դարաշարանի» խաղայի եռուլեզներ, իսկ ծուռ ու մոտ փողոցների, աղմկոն տուկաների, գոթերի քակերի, մախապաղաղ դաշաշար- ներով սերեի կանյը, Զոի պիպաներ խնցույլների, «Դեյնորա», եւ «Խոլապան» քաշերականցաված ինտերի մոնդորք:

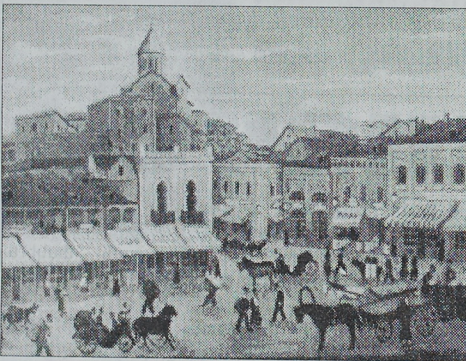

Վաղարսակ էլիքեյանը ծնվել է 1910 թ. Թիֆլիսում: 1926-1929 թթ. ուսանել է Թիֆլիսի Հայաստան (Հայ արվեստի տուն) կից գեղարվեստական ստուդիայում հայտնի նկարիչ Գրիգ Բարաքչյանի (1884-1942) մոտ: Երկար սարհոնը ղեկավարել է Թիֆլիսի հիյ հայկական ժուսանի հանդիսատեսի, ապա ՍՏ. Շառուիյանի ամվան հայկական դրամատիկական բաժնունդը: 1936-ին նրա գլխավորությամբ կազմակերպվում է «Հին Թիֆլիս» քաերականացված երբը, որը Էրկերակնանցնում է իհն խաղաի կյանը: Հետագայում այն դառնում է «Թիֆլիսոբա» ավանդական ռոհի ժանրը, որի մեծամեծ մասնակիցն ու իյուն էր նկարիչը: Հենց այդ ժամանակ էլ նա ակտիվորեն աշխատում է նաե ողմե քննադատող նկարիչ: Նրա օուրը եր մեծաթան համայնքովն եև նրա սան էր էլ իյունքերկանը հայկական էիսան Ալեկիի Խաահայանը, իյունարադերի եկած Վահրան Փափազյանը, Հրաչյա Ներսիսյանը, Ալեկ Ալեկսիսյանը, Գուրգեն Ջանիբեկյանը: Հիշատակարան է արժանի այն փաստը, որ Մեմականաեի ղեկավարման օրերին փառնան վառգիի սակ գնեվող Շառուիյանի ամվան հայկական բաժնունդ էլիքեյանի համաա ջանքերի շնորհիվ է կարողանում աարունելնի ր գոյությունը: Հասարակական ու լուսավորչական ակտիվ գործունեության համար նկարիչը արժանանում է Վրացական ԽՍՀ մեակույի վաասակորդ գործի կյանը:

70-ական թվականների սկզբին, իսկ վերջնականապես 1979-ին էլիթական Տեղակալիվումն է երևան, որնեղ աշխատանք էին որդիներն արդեն համահունչնալ նկարիներ Յերմկի և Որբեր էլիթականները: Դենց այստեղ երևանում, Թբիլիսիից բավական հեռու, Վաղարշակ էլիթականը նմիվում է նկարչությանը ստեղծելով իր, Ա. Կամենսկու դիմուկն արտահայտությամբ. «Խիտորություններն բաժնունը»:

Գնայա՛մ մրա՛ն, որ էլիբեկյանը մկարե՛կ սկսե՛ց 60-ականն արհա՛տ ուր՛ն, մրա՛ն մարե՛ցեմու՛ն Եսրիբ՛ի չի՛ գագզվո՛ւմ: Հակառակը, դրանման բոլորն էլ լին ենդա՛նեման ու մանկական ամենիթախմանն թյա՛նը, հիպոնոմոմը ու սիրո՛ւ: Ո՛ր մի «Ուրմեղո՛ւ», չորափայկվա՛ն մրա՛ն մկարչոյթա՛ն բնակա՛ն ճշ մոյցոյե՛ն իյե՛ցեմու՛ն է՛ մախր՛, է՛ջնը՛ «յոյո՛հոմա՛ն» մանկական սեփոգագործություն: Նկարչի գեղարվեստական լեզուն սնվել է Արեւելի ու Արեւմտե՛ս մակուղաբնի իյի՛ այն ավանդույթները, որոնք ծնալիդն էին թիֆլիսեցու ճաշե՛լ, լաւե՛ր, լաւե՛ր արհեստները՝ մանրամկարչությունը, դրիմիսիկիզը՝ ճեղգայտիլի ժամրի ՄԱՂԴՈՒՅՈՒՄԵՆԻ, ֆաղափա՛ն բանակարը, ցուցանմաների եւ քաճարական ազդագրերի, ֆաղափա՛ն հոնակա՛նաբույրներին արվեստը, ի՛ձն ու խնչոյրներին ծիսակոչող, այն ամենէլը, ինչը կոչվում է ֆաղափա՛ն մակուղթ եւ ինչը կամա՛ն էր կոչվել՝ այնիսի մկարչները, որոիսի՛ք էին Կարապետ Գրիգորյանը ու Կանո խոյաբեկյանը, Հովսէփ Կարապա՛նը: Հենց Թիֆլիսի ֆաղափա՛ն մակուղթը, մրա՛ն Եսրեհի մեջ խորաթափանցունը թոյլ սվե՛լեց՝ փաղաքա՛ն էլիբեկյանին հաղորդել իհն՛ Թիֆլիսի ոգին՝ իր գործերը ազգագրականից փոխադրելով գեղարվեստական դրո՛ւ:

Փաղաքա՛ն էլիբեկյանի հորինվածքներն համար հաճակա՛նա՛կան են բաժանի՛գորայտյունը ուն ու բաժանա՛լլամայնությունը՝ խճարա՛ն մանրամասն ու հեճա՛հրաճա՛ն իյե՛ցեմու՛նը, ուսա՛լ՝ ռուսականն ամեն մի ֆիգուրի, ամեն մի հաճակա՛նի հանդեպ, մանրալրճիվաների հավասարադո՛ւ մակուղթ, հակա՛նիւնը, որոնք

հարազատ են արեւելյան մանրանկարչությանը:

Չմայած հեռախոսակալությանն ու լուսնողականությանը է լիբեյական ամառադառնմանն առաջին հերթին այդքն են ընկնում՝ չեղարկելովովայնքն ու զունեղովայնքն: Դրանք զունային կառուցվածքն մեծ մասամբ հիմնված է լուսնադառնքնի և ֆոնի կամ հարթակի խոտը լուսնային մակերեսին հակադրության վրա, որն ամօթյակալորեն հիշեցնում է արեւային գորդի կառուցվածքի սկզբունքն՝ միասն ֆոնի և բազմազունքն բնի հակադրություն:

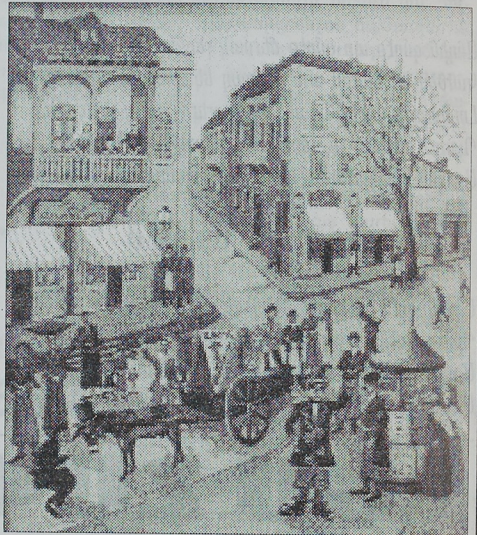
Վարչապետ Էդիթ Մանուկյանի հորինվածքները լինելով կենցաղային յեռառաններ, համեմատելի են քիֆիլիցի կնարկներին Ա. Շան շիլլանյանի Գ. Զարաբանյանի ժամային ժապետների հետ: Որոշակի համեմատություններ կարելի է անցկացնել Էդիթ Մանուկյանի մանրադասկանների և Թիֆլիսի կյանքին նվիրված ռիթմներին՝ շարաքայանական եսփոփոխության միջոց: Սակայն դրանց ժապետներում կոմոդիֆիկացիոն լուծումները արտեր են: Դրանց ակունքները չափազանց են եվրոպական կենցաղային ժամերը, մասնավորապես Դի.

սեր Բրեյդելի վաղ օրջանի ժանրային հետազոտություն:

Թիֆլիսյան ցուցանակների արվեստը, որոնք մեջբերում, հեղինակը ներ է արձնում իր մանրադասումներում բոլոր մակագրություններով՝ դառնալով ամենա ուղղագրությունը, որով մի առանձին բնութագրում ու հնչյւն է ավելացնում իր մանկության տարիների թիֆլիսյան կերպարին:

Տարիների ընթացքում նկարիչն ստեղծում է գեղանկարչական որոնումը շարժել «Սայաթ-Նովակ», «Թիֆլիզը հայ ծախալոյքի կենտրոն»։ Դրանց հիմքում ընկած են իրենց գեղանկարչական-մուսափական սկզբունքները, նույն աշխարհընկալումը, «կոռուսյալ ժամանակի որոնումը», անցած օրերի հուշը, մարդու եւ միջավայրի կապը։

Ելիբեկյանի Տասնամյա աժխասանի արդյունքը եղավ 1987.

ին երեւանի ժողովրդեսի թանգարանում բացված Ապարեիդկանի անդրան 275 այնպիսի նմիրված ցուցահանդես: Նույր բանաստեղծի կայանը մի փոքր արձանակ էր նկարչի դասկերները՝ «ափարհադողություն»: Այդ արար աշխատանքներն ստացան մանկարտուր ամանադրական նշանակարները մարմանարդիւղ մեր մակարդիսի փառսեր ստուղական մի արարի մնջ, որը կարներդում է նաեւ դասմորդան էր արադադիս համար:

Քաճաթիվ են «Թիֆլիսը հայ մակույթի կենտրոն» շարի կանգնեցրել, որում ունեն հասել ենք, Բաժնի որ ամեն վերականգնվում են արդեն գոյություն ունեցող սմբի ու շատերի մասերին՝ րդ, որում կապված են հայ մակույթի գործիչների Բաժնի, Ռու-մանյանի, Լա-Ղուսի, Արծրունու, Արաքյանի եւ Եւս-աւսերի հետ: Ուրիշ որեւէ, եթե ոչ էլիքեկյանի մոտ կարելի է ծանուց Արծրունու, Ռամանյանի քաւորները, Հայկական ընկերության շենքի, Ներսի-սյան գողոցը, Հայաստանը...

Չնայած արհիվեն 4, էլիքեյանն անմասն չնճա 90-ական
երկի իրադարձութիւնները. դրանց գեղարվեստական արժաւանքը
Նոյն 1919 թ մայիսին Թիֆլիսի աշտեան գորական Անդրամինկին
դասկերող նկարները: Չենց այս նկարների իրաւաստակալն էլ ու-
նայն ենք ակարէտ մեր խոսող նկարիչ Վաղարաւկ էլիքեյանի
մասին, բաճգի դրանցում ոչ միայն հիւրուրդութիւն է մեր անցյալի,
այլեւ հաւկաթը դեղի մեր ապագան:

ՄԵՅՐԱՆՈՒԸ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ
ԱՐՎԵՏԱՔԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՔՅԱԼԸ

1994 թվականին, երբ առաջին փայլերն էին կասարկվում Հայաստանում բխտանքները, որոնք դեռևս կոմունիստական իշխանության ընդունումից հետո 1700-ամյակին ընդառնալով, լույս տեսավ Սանդրո Բեռնարդինիի կազմած «Վավերագրեր Հայ Եկեղեցու դասանորդյան» (1921-1938 թթ.) փաստաթղթի ժողովածուն: Ժողովածուն ինքնին երեսույթ էր հայ աղյույրագիտության և դասանորդյան մեջ: Նախ առաջին անգամ էր, որ փաստաթղթերի մի ավելի ժողովածու էր հրադարձվելով՝ բազառադեռ նմիված Հայ Եկեղեցու դասանորդյանը: Եվ այդ ժողովածուի փաստաթղթերն արագադուրն էին Հայ Առաքելական Եկեղեցու 1700-ամյա դասանորդյան ամենամոտայլ

եւ չուսմնասիրված ժամանակահատվածներից մեկը, եթե ոչ ամենամեծայլն ընդհանրադես: Այս երկու իմաստով էլ՝ դժվար էր գերազանցահատել ժողովածուի նշանակությունը:

Տողերիս հեղինակը ժողովա-
ծուր մասին այն օրերին գրած
հոդված-գրախոսականում նշում
էր. «Ժողովածուի փաստաթղթե-
րի խոստովությունն այնքան
բարձր է, որ կարելի է դրան
հիմով Հայ Եկեղեցու 18-ամյա
դասավորյալ եկամբերյալ մի
դասափոր ուսումնասիրություն
գրել: Բայց որդեգրի այդ ուսու-
մնասիրությունը լինի լիարժեք
էր քննդրելի Հայ Եկեղեցու
դասավորյալ խորհրդային ժա-
մանակաշրջանում ամբողջու-
թյամբ, հարկ է, որ մարդը Ս.

Բեիրությանը ձեռնարկի ժողովածուի երկրորդ հաստի կազմմանը: Հավաստեմ եմ, որ դա մեկ կանի եւ կանի նույնիսկ քաղաքացիական, ինչպիսիք գրախոսվող ժողովածուն է»:

Բայց այն ժամանակ ո՞ւր մտնով կանգնեմ, որ Սասնորեն Բերդույանը ոչ միայն կլարու՝ նաև կի իր սպասած՝ փչե՛ տասկերհուկակ գործը. այլևս դրան կհա՛ այնոյիսի բա՛նի ու ընդգրկու՛մ, որ ներկա դա՛հին՝ Հայաստանում բխշանունեղութիւն որդեկ մեղակակ կրոն ընդունելոյ ննծ հոբելյանի նախաճեմին, հրա՛յորակ կհանի՝ «Վասնորագրեր շար՝ Եկեղեցու «կատանդիք»» խորագրով մի ողջ մասնեայան, 1977-ի 7-դ հաստը՝ «Խրիմյան, Հայրիկի ու ցարակն ընդմոյե-

սությունը (1903-1907 թթ.)», ինքնուրույն աղյուսեց ամսինքն առաջ, իսկ հաջորդ 8-9 հասրոնքի ծնունդն աղյաւիւն է: Գերազանց աղյուսեց՝ ջանասիրտբայան, հոյասակաւաղյաւծուբայան, համաաղյաւ, ճիւղիւծուբայան...

Այս օրերին լրանում է ճանաչված մտավորականի ծննդյան 65 եւ արխիվային հիմնարկներում աշխատանքի 40-ամյակը:

Ծնվել է դասական Արցախի Շեկի (Նուխի) քաղաքում։ Ծննդավայրում միջնակարգ կրթություն ստանալուց հետո 1959-ին, գերազանց վկայականով ավարտել է Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը, իսկ 1963-ին՝ Երեւանի ռեալական իստիտուտի մեծահասակների դասընթացը։

բանասիրական ֆակուլտետ:

Աշխատանքային մկրտությունն ստացել է «Էջմիածին» հանդեսի խմբագրությունում, եղել է հանդեսի ֆարսուղարը։ Աղա ճեմարանի գրադարանում վարել է վարիչի դրոշմը։ Իսկ 1960-ից աշխատում է հանրադեմության արխիվային համակարգում։ Եվ այնուհետև արխիվի դաշնում է մնա ռուճը, կյանքի եւ գործունեության իմաստն ու ներշնչանքի աղբյուրը։

Ահա մեր աշխատանքային գործունեության վերընթաց կորագիծը. գիտաշխատող, բաժնի վարիչ, 1973-ից՝ նորաստեղծ Հայ դարբերական մամուլի կենտրոնական լուսանկարչական արխիվի տնօրեն:

ՄՈՒԲԵ ԱՎԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐ

«Ավեսարան» բառը հունարեն «էպոպեյիկոն» բառի բարձրանությունն է. նշանակում է «բարի յուր»։ Բարի յուր էր այն, ինչ տարածում էին Հիսուս Բրիստոսի առակները Փրկչի համբարմույցից եւ սուրբ Հոգեգալստից հետո։ Զարգում էին այն, ինչ ուսուցանել էր Տեղ երկնի արայությունը մասին։ Բարի յուր էր Աստու Որդու բովանդակ երկային կյանքը, որն ընծայվեց ամբողջ մարդկությանը ուղիս փրկություն։ Ահա թե ինչու Հիսուսի վարդապետությունն անվանվեց Ավեսարան բարի յուր, իսկ այն գրի առնողները՝ ավեսարանիչներ։ Զորս ավեսարանիչները գրավոր բարդեր էն Հիսուս Բրիստոսի կյանքի կարեւոր դրվագներն ու Նրա ուսուցումները։

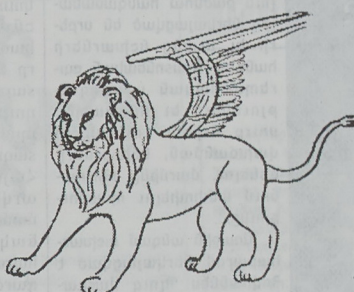
Մասթեոսի Ավեսարանն սկսվում է Հիսուս Բրիստոսի մարդկային ժամանակաշրջանը։ Մարկոսն իր Ավեսարանի սկզբում առյուծի ֆառքայաճաճ հայտարարում է, որ Հիսուսն Աստու Որդին է։ Դուկասի Ավեսարանն սկսվում է Հովհաննէս Սկրչի հոր Զաֆարիայի զոհ մատուցելու նկարագրությամբ. Ավեսարանն էլ ժամանում է գերագույն զոհի Հիսուսի մասին։ Իսկ Հովհաննէսի Ավեսարանն արձային քոչիքի ընդգրկուն սկսւցով հայտարարում է Հիսուս Բրիստոսի աստվածությունը։ Ավեսարանների այս սկզբին ու գրվածքի ոգուն համադասարան էլ չորս ավեսարանիչները սրբանկարչության, եկեղեցական ֆանդակագործության մեջ ներկայացվում են հետեւյալ խորհրդապատկերներով։ Մասթեոս ավեսարանիչը՝ ուղիս հրեականկերով մարդ, Մարկոսը՝ որդես թեւավոր առյուծ, Դուկասը՝ թեւավոր ցուլ կամ եղ (եղը զոհի խորհրդանշան է), եւ Հովհաննէսը՝ ուղիս արձիկ։

Մասթեոսը Գալիլիայի Կափառնայում ֆաղափից էր։ Մինչ Հիսուս Բրիստոսին առակներելը ղեռական հարկահավաք էր՝ մահաւոր։ Նրա երթայական ամունն էր Դելի, որը նսանակում է Ասվածասուր-Թեոդորոս։ Եկեղեցական ավանդության համաձայն՝ Պաղեստինում ֆարդելուց հետո նա մեկնել է Եթովպիա, Պոնոս, Պարսկասան, Սիրիա։ Նահասակվել է Եթովպիայում։

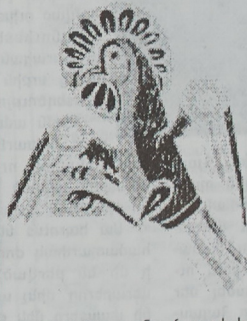
Մարկոսը, ավանդության համաձայն, եղել է Հիսուսի ձեռքով բժշկվածներից մեկը։ Նաեւ երթաղրվում է, որ նրա մոր՝ Մարիամի փունը Երուսաղեմում առաքյալների համար ծառայել է որպես օրեւան ու աղոթավայր։ Եվ հենց դա է եղել այն վերնաբանը, որ Հիսուս Բրիստոսը կարարել է վերջին քերթիքը։ Իսկ Մուրը Հոգու իջման օրն այդ վերնաբանը հիմնվել է քրիստոնեական եկեղեցին։

Մարկոսը Հիսուս Բրիստոսից հետո աշակերտել է Պետրոս առաքյալին, եղել է նրա բարձրակիցը։ Նկարագրում եղել է հաեւ Պողոս առաքյալի եւ Բառեւաբաի գործակիցը։ Պողոսի եկար մուր փառք փառքի քարոզել է Ալիսիոսում, Կիպրոսում, Տոմում։ Մեկնելով Եգիպտոս՝ Մարկոսը Ալեքսանդրիայում հիմնել է Եկեղեցի։ Նա համարվում է Ալեքսանդրիայի առաջին եպիսկոպոսը։ Նեց Ալեքսանդրիայում էլ գրել է իր Ավեւարանը։ Նահաւարակվել է 64 թվին՝ երթանունների ձեռքով։

Դուկասը Հիսուս Բրիստոսի 72 առակներեից էր Սիրիայի Ամսիո ֆաղափից, ծագումով՝ հույն։ Զամաձայն Պողոս առաքյալի վկայության՝ Դուկասը բժիշկ էր։ Նա առակներել է Պողոս առաքյալին։ Եկեղեցական հայրերից ումամբ նույնացնում են Դուկասին եւ Էմմակուսի երկու ծանփորդներից մեկին։ Հին ավանդության համաձայն, Դուկասն իր Ավեսարանը գրել է Պողոս առաքյալի հորդորով։ Ամսիոում։ Իսկ իր ուսուցչի նահասակությունից հետո ֆարդել է Իսալիայում, Գաղղիայում, Մակեդոնիայում, որեղ էլ նահասակվել է։

Զամաձայն ավանդության՝ Դուկաս ավեսարանիչն օժտված էր նաեւ նկարելու շնորհով եւ նկարել է Մարիամ Ասվածածնի սրբապատկերը։

Հովհաննէս ավեսարանիչը Հակոբոս առաքյալի երթային էր, Բեթսայիդա ֆաղափ ձկնորսներից։ Հիսուսի հանդեպ գործուն, նախանձախնդիր սիրո ու նսահանան նկրվածության համար երկու երթայրներին անվանում էին «Որոման որդիներ»։

Հովհաննէսն սկզբում առակներել էր Հովհաննէս Սկրչին, իսկ հետո դարձել Հիսուս Բրիստոսի ամենախիբի առակները։ Առաքյալներից ամենախոհուն էր։ Նա Փրկչին հավասարուն հետեց Գերսեմանիի ղուրակից մինչեւ Գողգոթա։ Պասահական չէ, որ Հիսուս Բրիստոսը հենց Հովհաննէսի խնամին հանձնեց սուրբ Տիրամորը։

Տիրոջ սնորհությանը Հովհաննէսը մյուս առաքյալներից ավելի երկար է աղրել մինչեւ 94 տարեկան։ Ավեսարանը ֆարդելիս նա ամենուր քոլորին հորդորում էր. «Զավակներս, սիրել միմյանց։ ... Եթե սեր ունենա, որեւէ այլ բանի կարի չիբ ունենա»։

Ի դեղ, հին եկեղեցական ավանդությանը Հովհաննէսի Ավեսարանն անվանում է «ոգեկան», անի որ այլ բարձր ոգեղեն շունչ ունի։

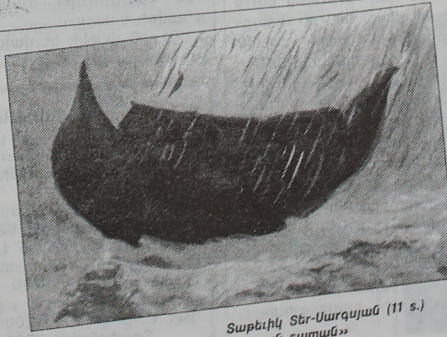

Սեկ տարի է, ինչ Տաթեկիկը նկարչության դասերի է հաճախում. օրիորդ Արեւիկի ղարսաճանաչ սաներից է։ Մինչ այդ նա հիմնականում արսանկարում էր տարբեր գրեթե։ Գեսագայում է, որ սկսել է կոմպոզիցիաներ ստեղծել։ Սիրած գույներն են կարմիրն ու երկնագույնը։ «Դրանք բնության մեջ հաճախ են հանդիպում, ծաղիկների գույներն են»։

Կայտնա է բացատրում Տաթեկիկը։ Մեր աղագա նկարչուհին ֆանի որ հավասարաչափ փափագում է նաեւ լրագրող դառնալ, ուսի ոչ միայն նկարում է (առավելադեպ) ծաղիկներ ու ծով, այլեւ գրում է։ Եփես է, առայծւմ հիմնականում գրում է «բնության մասին», բայց եթե ընտրությունը կանգ առնի լրագրության վրա, աղա... Ինչեւ, Տաթեկիկը նաեւ կնեղանիների մեծ սիրահար է։

Մարկոս Մանկան, (8 Տ.) «Ասուն է...»

Տաթեկիկ Տեր-Մարգարե (11 Տ.) «Նոյան տաղան»

«ՍԻՐՈ ՄՈՆՈՐԱԿ» հարցը. Ինչո՞ւն էս գգում Աստու. ներկայությունը ու կյանքում։ Պասախանել են Մայր Արոտ Սուրբ Էքմիածնի Մանրանկարչության արվեստի կենտրոնի սաները։

Մի անգամ ես ընկա ու ծոնսս խիեցի գեսնին. լավ էր ուժեղ չիարվածեցի. Ասված ինձ ղաղաղանեց։ Իսկ եթե Ասված չիներ, ավելի վաս բան կղասաիեր։

Հովհաննէս Հակոբյան (11 Տ.)

Աստու ներկայությունն իմ կյանքում գգում են թե՛ խոր, թե՛ ուրախ ծանանակ։ Բայց ամենից լավ գգում են, երբ եկեղեցում են գեսնում։ Երբեք չեմ ցանկացել եկեղեցուց բացի այլ տեղ հաճախել։ Աստուն հավասալս ցույց տալու համար։ Տեսել են, որ ինչ-որ մարդիկ ծանաղաւիին մոտենում են տարբեր մարդկանց, ինչ-որ հարցեր են տալիս, հետո հաճախում են ինչ-որ տեղ։ Ես գեսնում են, որ դա սխալ է։

Լուսարիկի Զաֆարյան (14 Տ.)

Իմ կյանքում առաջնաիեր տեղ է գրավում արարիչ Ասվածը։ Ես միտ գագել եմ Աստու ներկայությունը։ Երբ ոգվարության եմ հանդիպել, դիմել եմ Աստուն, եւ խնդրաւես անղաւասախան չի մնացել։ Բացի այդ, գաղով Աստու ներկայությունը, տաս ու տաս վաս արարներից ինձ հեղու եմ ղաւել, չեմ ցանկացել Աստուն ինսարաւիեցնել եւ կորցնել Նրա վսահությունն իմ հանդեպ։

Հովսեփի Դալիթյան (14 Տ.)

Եթե Ասված չիներ, աղա չէի լինի նաեւ ես, չէր լինի իմ ընտանիքը։ Ասված միտ իմ խնդրաներից կատարում է։ Աստուն հավասաղող երբեք չի հանդիպում խոչընդոտի, եւ նրան Ասված միտ առաջնորդում է։ Ես տաս եմ սիրում Աստուն ու ամեն ինչ վսահում եմ Նրան։

Զնարիկ Մարգարյան (15 Տ.)

Էջի ղասախանասու ԵՆՆԸ ԱՌՅԸՆ

